

*el gust per
la lectura*

Curs 2015-2016

3r i 4t d'ESO

**LA
MATERNITAT
D'ELNA**

**Assumpta
Montellà**

**Guia de lectura
Quadern de l'alumnat**

BIOGRAFIA

El Gust per la Lectura
Curs 2015-2016 - 3r i 4t d'ESO

Biografia

La Maternitat d'Elna

Assumpta Montellà

Guia de lectura

Departament d'Ensenyament
Subdirecció General de Llengua i Plurilingüisme
Servei d'immersió i acolliment lingüístics

Joana M. Sabaté Bosch
Remei Doménech Grau

Desembre de 2015

Els continguts d'aquesta publicació estan subjectes a una llicència de Reconeixement-No comercial-Compartir Igual 4.0 de Creative Commons. Se'n permet còpia, distribució i comunicació pública sense ús comercial, sempre que se'n esmenti l'autoria i la distribució de les possibles obres derivades es faci amb una llicència igual que la que regula l'obra original.

La llicència completa es pot consultar a:

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/deed.ca>

ÍNDIX

I. ABANS D'OBRIR EL LLIBRE	3
El títol i les cobertes	3
L'edició	5
L'autora	6
Context històric	7
La Guerra	8
L'exili i els camps de refugiats	11
II. AMB EL LLIBRE OBERT	12
1. L'èxode republicà	16
2. Els camps de concentració francesos	18
3. Elisabeth Eidenbenz i la Maternitat d'Elna	20
4. La clausura de la Maternitat	23
5. Els nens d'Elna	24
Epíleg	26
III. DESPRÉS DE LLEGIR	52
ANNEX.	31
El retrat: descriure persones	32

Abans d'obrir el llibre

El títol i les cobertes

1. Per començar, podríeu establir una conversa a nivell de classe, al voltant de les següents qüestions:
 - a) Què és una maternitat?
 - b) De quina paraula prové?
 - c) Sabeu si encara en queden, de maternitats?
 - d) On heu nascut vosaltres? En quines condicions?
 - e) Us han explicat mai on i com van néixer els vostres pares i el vostres avis?
2. Determineu la zona geogràfica on és Elna amb l'ajuda del [Google Maps](#). Mitjançant l'aplicació Els meus mapes, creeu-hi un mapa digital i ubiqueu-hi el municipi i la Maternitat.
 - a) En quina comarca i regió catalanes es troba Elna segons la [Viquipèdia](#)?
 - b) Quina demarcació administrativa francesa s'hi correspon, segons aquesta mateixa font?
3. De què creieu que tractarà el llibre? Hi trobareu fets ficticis o fets reals? Què us ho fa pensar?
4. Us sembla que la lectura us resultarà interessant? Què us ho fa pensar?
5. En aquesta imatge podeu veure la coberta de l'última edició del llibre.

- a) Què hi veieu? Qui creieu que són els personatges que hi surten?
 - b) Feu un retrat dels personatges que hi apareixen seguint les indicacions de l'annex i comenteu què us suggereix la imatge.
 - c) Quin sentiment creieu que comparteixen els dos personatges de la coberta?
6. Si llegiu la contracoberta podreu comprovar algunes de les prediccions que heu fet a partir del títol del llibre:

LA MATERNITAT D'ELNA descobreix un dels capítols més dramàtics, tendres i desconeguts de la nostra postguerra. Entre el 1939 i el 1944, la suïssa Elisabeth Eidenbenz va salvar la vida de 597 infants. Eren els fills de les exiliades catalanes i espanyoles que malvivien en condicions penoses en els camps de refugiats republicans de Sant Cebrià de Rosselló, Argelers i Ribesaltes, i que van tenir la sort de ser acollides a la maternitat que va crear Eidenbenz.

Amb aquesta nova edició, enriquida amb testimonis inèdits i un nou text introductori de l'autora, Ara Llibres vol celebrar l'èxit d'un llibre que ja s'ha convertit en un clàssic contemporani arreu del món.

Prediccions que he encertat

Prediccions que no he encertat

7. Amb la informació de la contracoberta podem precisar més què ens explicarà el llibre:
- a) De quin període de la història de Catalunya parla?
 - b) Quin personatge històric hi apareix com a protagonista? Qui era?
 - c) Quins fets es refereixen?
8. A la part interior d'aquesta coberta hi trobem una fotografia on apareixen dues dones. Qui són? Què us fa pensar que estiguin juntes a la foto?

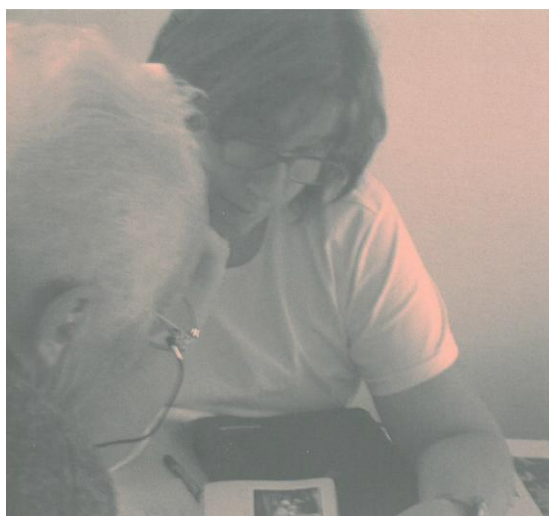

Foto: Jordi Puig

9. A sota hi ha una breu ressenya sobre la trajectòria literària d'Assumpta Montellà. Llegiu-la i anoteu a continuació què diu sobre la repercussió que ha tingut *La Maternitat d'Elna*:
10. Coneixeu algú que es digui Elna? En cas positiu, esbrineu per què es diu així o si té alguna relació amb aquesta història.
11. Una vegada a l'any hi ha trobada d'Elnes al Rosselló. Teniu coneixement d'alguna trobada de persones que comparteixin el mateix nom? Quin és el motiu?
12. Al text de la solapa interior de la contracoberta es parla d'Elisabeth Eidenbenz. Cerqueu a la xarxa els trets més rellevants de la seva biografia i alguna fotografia seva de jove. Comprovareu algunes de les hipòtesis anteriors.

L'edició

1. Quantes edicions porta aquest llibre? Quan es va publicar la primera edició? I l'última?

2. La reedició d'un llibre pot respondre a diverses causes, sovint, a més d'una: L'edició s'ha esgotat perquè ha estat un èxit de vendes; s'han descobert noves dades sobre el tema que obliguen a replantejar l'obra; es tractava d'una obra de joventut i l'autor decideix revisar-la des del punt de vista de la seva experiència vital... Quines causes poden haver portat a reeditar tants cops *La maternitat d'Elna*? En què us baseu per pensar-ho?
3. Diríeu que aquesta serà l'última? Per què?

L'autora

1. Què tenen en comú les portades i els títols de totes les seves obres? Podríeu definir quin és el tema en el qual s'ha especialitzat a partir d'aquestes cobertes?

2. Què sabeu de l'autora, Assumpta Montellà? Fixeu-vos com es presenta a la capçalera del seu [blog](#) i feu les activitats que hi ha a continuació:

Historiadora de professió, per devoció, per vocació, amb passió, amb vehemència, amb intensitat. Això comporta que sigui una historiadora poc convencional... I també perquè m'agrades les històries de les persones anònimes, històries menudes, d'herois que no surten en els manuals d'Història, històries que mai faran Història... O potser sí.

- a) Expliqueu com us imagineu el caràcter d'ella mateixa a partir del que diu en aquesta presentació personal.
- b) Qins diríeu que són els «sentiments a flor de pell» a què fa referència el nom de la pàgina?
- c) Mireu al [blog](#) els apunts que hi té penjats i deduïu-ne altres aspectes de la seva personalitat.

Context històric

Els fets que es narren al llibre es produeixen en un context històric molt convuls. Amb el final de la guerra civil i la victòria de l'exèrcit revoltat, milers d'espanyols i de catalans van marxar a l'exili a França, on van ser confinats en camps de concentració, en condicions duríssimes, que van provocar taxes molt elevades de mortalitat, especialment entre els nens.

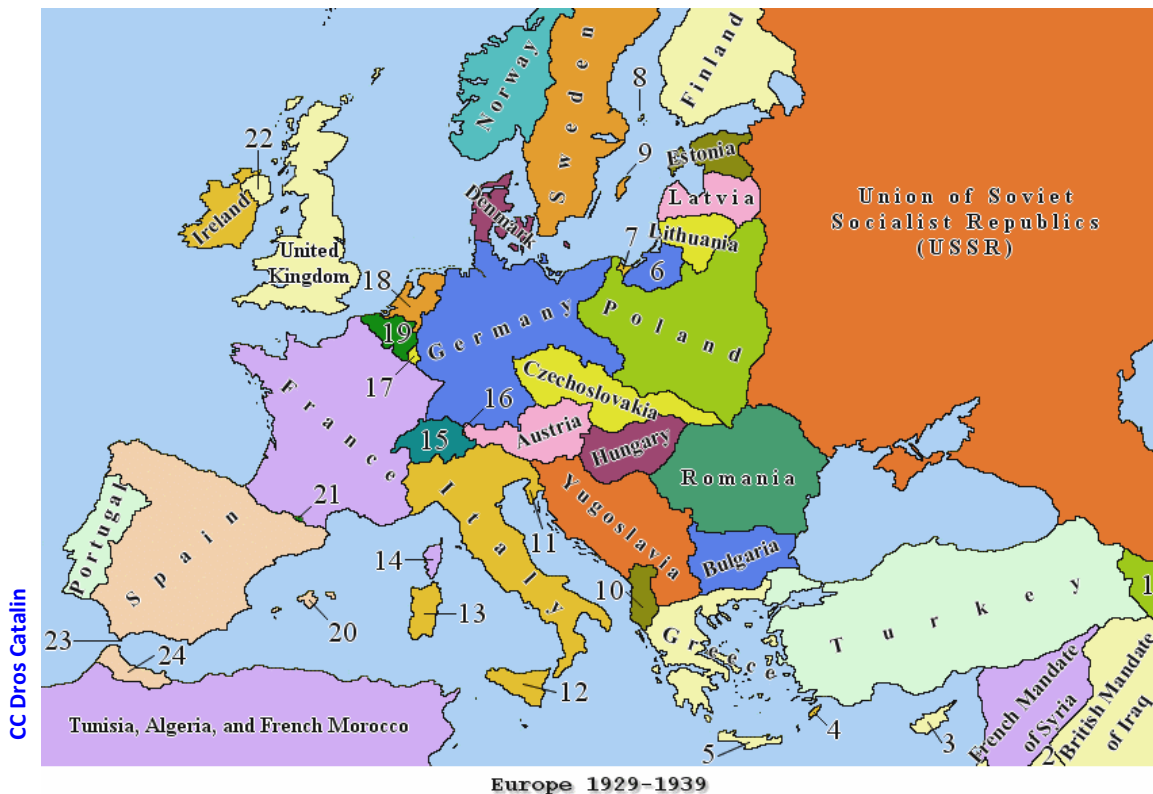
D'altra banda, a Europa l'enfrontament entre els règims feixistes d'Alemanya i Itàlia d'una banda, i les democràcies occidentals i el règim socialista de l'URSS per una altra, començava a manifestar-se i va provocar la II Guerra Mundial, que va començar un any després d'acabar la Guerra Civil Espanyola.

En aquest apartat recordarem què sabem d'aquest període històric, per poder fer connexions entre el que explica el llibre i els nostres coneixements, i així comprendre millor el context tan dramàtic en el qual es van desenvolupar els fets que narra.

La Guerra

Documenteu-vos sobre la Guerra Civil Espanyola, que va desencadenar tota la història que es narra en el llibre, consultant el llibre d'Història de 4t d'ESO o bé l'entrada corresponent a enciclopèdia.cat, i realitzeu les activitats que hi ha a continuació.

1. Quan va succeir la Guerra Civil Espanyola? Marqueu el període de duració correcte.
1931-1936 1931-1939 1936-1939 1939-1945
2. En aquest moment històric, a Europa s'estava manifestant un enfrontament entre ideologies polítiques, algunes de les quals es consideren totalitàries, perquè exerceixen una forta intervenció en tots els ordres de la vida pública i concentra la totalitat dels poders en mans d'un sol grup o partit, cosa que implica una reducció dràstica dels drets i llibertats .
 - a) Assenyaieu en el mapa els estats amb règims totalitaris en el moment d'esclatar la Guerra Civil Espanyola, tot distingint entre fixistes i comunistes. Assenyaieu també les democràcies liberals.

Legend

1) Persia (Iran)	9) Gotland (Sweden)	17) Luxembourg
2) British Mandate of Palestine	10) Albania	18) Netherlands
3) Cyprus (British Crown Colony)	11) Istria (Italy)	19) Belgium
4) Rhodes and Dodecanese (Italy)	12) Sicily (Italy)	20) Balearic Islands (Spain)
5) Crete (Greece)	13) Sardinia (Italy)	21) Andorra
6) East Prussia	14) Corsica (France)	22) Northern Ireland (United Kingdom)
7) Free City of Danzig	15) Switzerland	23) Gibraltar (British Crown Colony)
8) Aland Islands (Finland)	16) Liechtenstein	24) Spanish Morocco (Spain)

- b) Expliqueu les diferències fonamentals entre aquests règims amb l'ajut d'un esquema o d'un mapa conceptual.
3. Els bàndols enfrontats, rebien noms diferents segons si eren ells mateixos o l'enemic qui els havia d'anomenar. Ubiqueu al lloc corresponent les diferents denominacions.

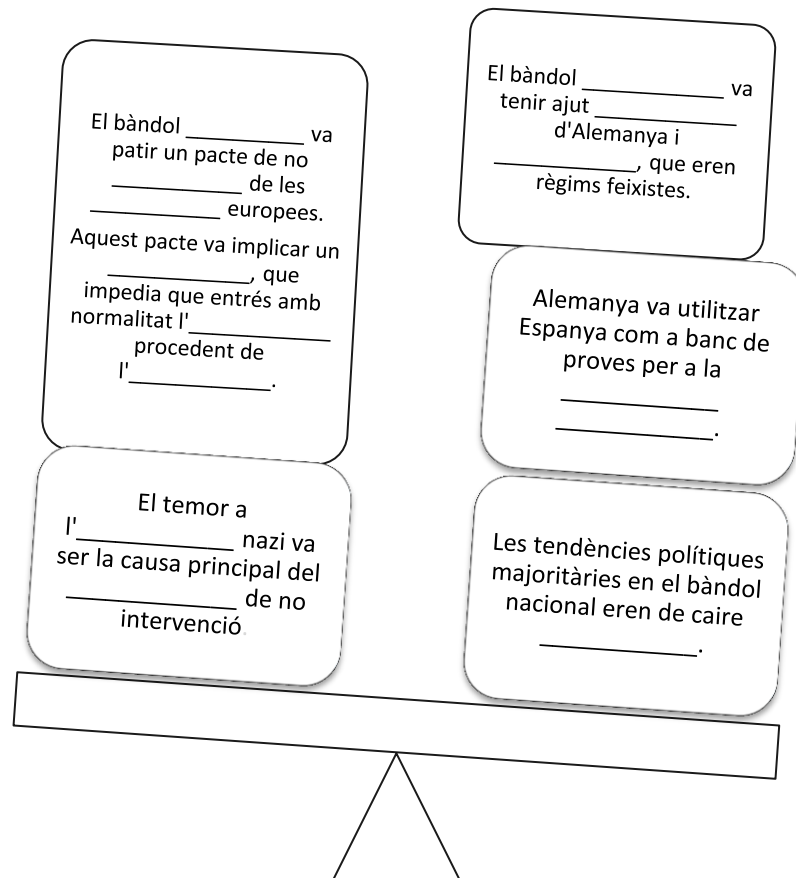
feixistes, nacionals, republicans, rojos

Fidels a la República: _____

Revoltats: _____

4. El comportament dels estats europeus vers els dos bàndols en conflicte va ser conseqüència de la situació europea. Completeu els buits d'aquest gràfic amb les paraules adequades de la llista per entendre'n les causes:

II Guerra Mundial, Alemanya, ajut, bloqueig, democràcies, feixista, intervenció, Itàlia, militar, nacional, pacte, republicà, URSS.

5. Fixeu-vos en aquest mapa de l'evolució de la Guerra Civil Espanyola i resoleu les qüestions que hi ha a continuació.

CC Tyk

Clau:

- Zona franquista inicial. Juliol de 1936
- Avanç franquista. Setembre de 1936
- Avanç franquista. Octubre de 1937
- Avanç franquista. Novembre de 1938
- Avanç franquista. Febrer de 1939
- Zona republicana al final de la guerra

- a) Segons el mapa, quines són les fases principals de la guerra? Indiqueu-les i expliqueu breument quins són els fets més significatius de cada una.
- b) Assenyaleu les ciutats principals de cada bàndol segons el mapa.
- c) Assenyaleu els camps de refugiats on van anar a parar els republicans que van exiliar-se de Catalunya.

6. Busqueu algú que us pugui parlar de la Guerra Civil Espanyola: que en tingui un record personal o bé familiar, i feu-li una entrevista. Prepareu una sèrie de preguntes i mireu de fer-ne de noves durant la conversa a partir de la informació que us doni. Enregistreu-la per compartir a l'aula.

L'exili i els camps de refugiats

Entre el mes de gener i el mes de febrer de 1939, amb la derrota del bàndol republicà, gairebé mig milió de persones, molts d'ells catalans, va decidir marxar a l'exili. L'estat francès va decidir internar aquestes persones en camps de refugiats al costat del mar.

1. Què és un camp de refugiats? En podem trobar actualment? On i per què?
2. Escriviu un text breu explicant les diferències entre «exili» i «èxode».
 - a) Coneixeu alguna persona que hagi hagut de marxar del seu país per raons polítiques d'algun conflicte recent? Si no en coneixeu cap personalment, feu una cerca a Internet per buscar-ne un exemple actual.
 - b) En el cas dels republicans que havien perdut la guerra, el terme més adequat és exili, tot i que a vegades es parla de *l'èxode republicà*. Per què penseu que s'aplica aquest terme?
3. El títol *La Maternitat d'Elna. La història de 597 salvats dels camps de refugiats* ens dóna informació sobre la relació entre aquest llibre i el destí dels exiliats polítics. Feu hipòtesis de quina va ser aquesta relació. Després comprovareu si les heu encertat a mesura que llegiu.
4. Compareu aquest títol amb el que tenia abans: *La Maternitat d'Elna, bressol dels exiliats*. Quin trobeu més adequat? Per què?

Amb el llibre obert

1. Busqueu l'índex del llibre a les pàgines inicials. Fixeu-vos que està estructurat en tres blocs diferenciats. Fulleu el llibre per identificar cadascuna de les parts i formar-vos una idea de la informació que conté cada bloc o part. Després contesteu aquestes preguntes:

- a) Us sembla que el llibre té una estructura convencional? Què hi veieu que se'n surti del que es podria esperar?
- b) A primera vista, diríeu que la maternitat d'Elna és una novel·la? Per què? En cas negatiu, a quin gènere o tipus de text diríeu que pertany el llibre?

2. Tenint en compte la informació que hi ha a l'índex, associeu les paraules de la columna esquerra amb els significats de la dreta.

a- Elisabeth Eidenbenz	▪ Emigració en massa
b- Clausura	▪ Partidari de la república
	▪ Centre d'internament establert al marge dels procediments ordinaris de detenció on són confinades persones per motius de seguretat militar o política o com a forma de càstig o d'explotació.
c- Maternitat	▪ Municipi català de la comarca del Rosselló, a la Catalunya Nord.
	f Tancar definitivament.
d- Camp de concentració	▪ Mestra i infermera fundadora de la Maternitat d'Elna.
e- Èxode	▪ Hospital on troben acolliment i assistència les dones immediatament abans i després d'infantar.
f- Elna	▪ Els 597 nens i nenes que van néixer a la Maternitat.
g- Republicà	
h- Nens d'Elna	

3. La dedicatòria que obre el llibre diu: «Al nen enterrat a la sorra d'Argelers».

- a) A quin en penseu que es refereix?
- b) Per quines raons penseu que l'autora li pot haver dedicat el llibre?
- c) Penseu que aquesta dedicatòria us pot influir a l'hora de llegir el llibre? Com?

4. Llegiu la citació de Mercè Domènech que hi ha a la pàgina següent després de la dedicatòria i contesteu:
- a) Qui narra el que passa? Quina persona gramatical fa servir? Quins temps verbals hi predominen?
 - b) Diríeu que el text té un caràcter autobiogràfic? Per què?
 - c) En aquest moment tan important de la seva vida, la Mercè devia tenir estats d'ànim contraposats. Penseu adjectius que puguin reflectir aquests estats d'ànim i la causes que els generen.
 - d) Cerqueu sinònims d'aquestes paraules que vagin bé en el context de la citació de Mercè Domènech:

Rendir	
Escalfar	
Enterrar	
Desesperar	
Parir	
Reprimir	
Barraca	
Embarassada	
Nadó	
Xopa	

5. Llegiu el pròleg a la nova edició (pàg. 11) i contesteu aquestes preguntes:
- a) Per què diríeu que l'autora ha publicat el pròleg a la nova edició amb lletra manuscrita?
 - b) Quines motivacions s'expressen en el text d'aquest pròleg per haver-lo afegit en aquesta edició? Esmenteu-les citant els fragments que hi fan referència.

- c) L'Autora es refereix a Elisabeth Eidenbenz com «una dona excepcional» i diu que «els seus valors són l'herència que ens ha deixat. Fem-nos mereixedors del seu llegat». Esmenteu més personatges històrics que hagin aportat valors similars?
6. Llegiu el pròleg de Josep Maria Solé i Sabaté (pàg. 15) i encercleu la resposta correcta:
- a- Assumpta Montellà va accedir a la Universitat:
1. Als 18 anys
 2. Al segle XX
 3. Al segle XXI
 4. Fa molts anys
- b- L'autora defineix «els camins de l'exili de 1939» com:
1. La gent que fugien de l'avançament republicà.
 2. La gent que fugien de l'avançament francès.
 3. La gent que fugien de l'avanç franquista.
 4. La gent que fugien de l'estat francès.
- c- Que són els camps d'ergàstul?
1. Camps on eren tancats els esclaus.
 2. Camps de sorra.
 3. Camps de maduixes.
 4. Camps d'herba tallada.
7. L'autor del pròleg és Josep Maria Solé i Sabaté.
- a) Identifiqueu qui és cercant-ne informació i expliqueu per què és l'autor d'aquest pròleg i quina relació té amb l'autora?
- b) Si escrivíssiu un llibre sobre itineraris de muntanya, qui us el podria prologar? I sobre cuina? I un llibre de màgia? I una novel·la de ciència ficció? Indiqueu alguna personalitat catalana de prestigi que en poguéis fer el pròleg en cada cas.
- c) En quina persona gramatical està escrit aquest pròleg? Transcriviu-ne una frase d'exemple.

8. Llegiu el text «Unes paraules», signat per Elisabeth Eidenbenz i aquestes preguntes:
- a) Creieu que l'Elisabeth fou conscient de la tasca que va realitzar a la Maternitat d'Elna?
 - b) La considereu una dona valenta per marxar de casa seva i anar a un país en guerra per fer accions humanitàries?
 - c) Qui va ser Rodolfo Olgiati? Quines accions va protagonitzar?
 - d) Esbrineu què és el Servei Civil Internacional (SCI), quina és la seva ideologia, quins valors té i com treballa. Després, determineu si la seva missió ha canviat des de l'època d'Olgiati i Eidenbenz a avui dia.

9. Llegiu la introducció (pàg. 23) i feu aquestes tasques:
- a) La majoria dels nascuts a la Maternitat d'Elna són fills i filles de mares exiliades i refugiades en diferents camps propers a la ubicació de la Maternitat. Digueu quins són aquests camps.
 - b) Ubiqueu els camps en el mapa digital que heu creat a [Google Maps](#).
 - c) Com defineix la Maternitat Elisabeth Eidenbenz, en aquest text? Transcriviu-ne la citació i expliqueu el sentit de la comparació que fa servir.

1. L'èxode republicà

1. Llegiu el text de les pàgines 27 a 29, que parla del moment que va produir-se l'exili en massa de catalans i espanyols a causa de l'ocupació franquista de Catalunya, i resoleu aquestes activitats.

a) El text detalla com va produir-se el pas de la frontera franco-espanyola entre el 28 de gener i 12 de febrer de 1939. Ordeneu aquests col·lectius segon el seu pas per aquesta frontera:

Les tropes desarmades / Dones i criatures / Els ferits / Tots els fugitius civils

b) Assumpta Montellà anomena èxode republicà el que també es coneix amb el nom de la Retirada. Intenteu imaginar-vos que sou una de les persones que hi va participar. Després visioneu algun d'aquests vídeos de Youtube i a continuació escriviu un text explicant què ha canviat entre el que us havíeu imaginat i la el que us mostren els reportatges.

a- L'èxode d'un poble

b- El llarg camí de l'exili

c) El llibre proporciona dades sobre l'èxode republicà. Localitzeu el fragment del text on en parla i contesteu:

a- Quantes persones van passar la frontera en els 15 dies?

b- Si fos a l'inrevés, penseu que Catalunya podria assumir-ho en l'actualitat? Justifiqueu la resposta.

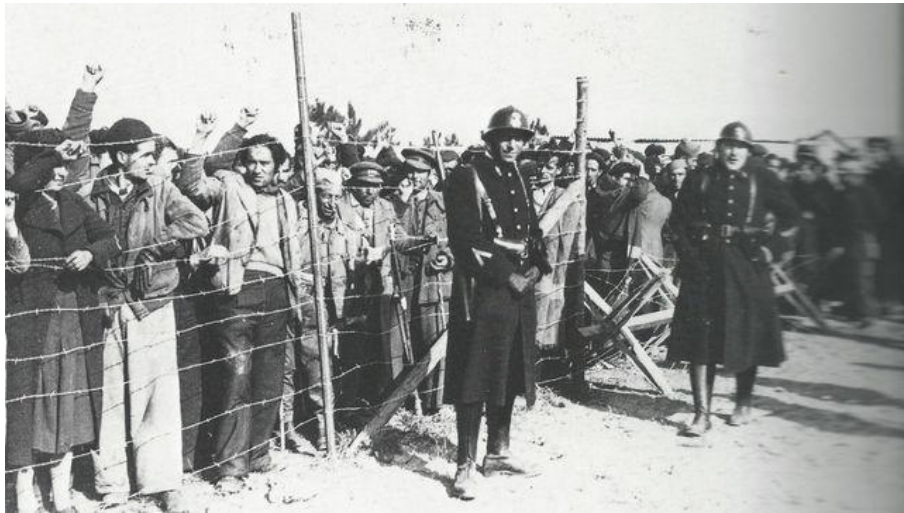
- d) Formeu tres grups. Cada grup cercarà en la xarxa imatges d'un d'aquests blocs: tropes desarmades, dones i criatures, ferits i fugitius. Amb el resultat, feu un mural sobre un mapa de la zona amb les imatges ordenades cronològicament des del dia 27 de gener fins al 12 de febrer de 1939.
2. Empleneu la taula següent amb la informació que ofereixen els testimonis de Remei Oliva, María García i Joana Pasqual en aquest capítol. Pot ser que algun buit no es pugui omplir.

Mares	Remei Oliva	Maria García	Joana Pasqual
Estat civil			
Té família?			
Quan hi arriba?			
Com hi arriba?			
Professió			
Lloc d'origen			
Quan es queda embarassada?			

3. A la recreació documental *Camp d'Argelers* hi apareixen Elisabeth Eidenbenz i algunes mares de la Maternitat, entre les quals Remei Oliva. A partir del minut 13 i, sobretot, del 48. Visualitzeu aquests fragments, o tot el documental, i després debateu sobre les relacions sexuals i amoroses al camp d'Argelers, sobre la situació de les dones i sobre la significació de la Maternitat d'Elna en aquest context.

4. Pregunteu als vostres avis i besavis què significa per a ells la paraula *guerra*. Poseu en comú totes les definicions.
5. Si per raons polítiques haguéssiu de marxar a l'exili, a quin país aniríeu i quines pertinences prendríeu? Raoneu la resposta.

2. Els camps de concentració francesos

Camp d'Els Banys d'Arles (Vallespir). Foto: Història Gràfica de la Catalunya Autònoma

1. L'escriptor Agustí Bartra diu, a *La ciutat de la derrota* (pàg. 45), en referir-se a la seva experiència al camp d'Argelers:

El llit de cada home és l'empremta que el seu cos ajagut deixa a la sorra...Al nord filferrades, al sud filferrades, a l'oest filferrades, a l'est...Encara ens queda el mar...

Diríeu que és un paràgraf esperançador? Per què? Quina part positiva hi veieu? Rellegiu el paràgraf sencer en què apareix la citació per formar-vos una idea més aproximada del que vol expressar.

2. Després de visualitzar els primers quinze minuts de *Camp d'Argelers*, porteu a terme aquestes activitats.
 - a) Imagineu que sou una persona refugiada de les primeres a fer cap al camp i escriviu un text del vostre diari explicat l'experiència i les sensacions que heu experimentat en aquest primer dia al camp.

- b) Prepareu un debat. Un grup es posarà a la pell de les autoritats franceses i l'altre a la pell dels exiliats. Cerqueu punts de debat i mireu de defensar-los.
- c) El camp de concentració és un fenomen propi de les guerres contemporànies. En coneixeu l'existència en altres llocs? Feu una cerca per trobar aquesta informació i assenyaieu-ne el nom o la ubicació i la guerra en què van existir. Atenció: no és el mateix un camp de concentració o de refugiats que un camp d'extermini.
- d) Expliqueu el sentit del següent fragment del text:

Com deia en Lluís, un exiliat que caminava d'esma per davant de les cases que tancaven les finestres al seu pas, «D'aquí a un any serà el vostre torn». (Pàg. 45)

- e) Cerqueu en aquest segon capítol (pàg. 43-46) expressions i adjectius que facin referència a les condicions climàtiques de la zona els primers mesos de l'exili.
3. Cerqueu les preguntes a les següents respostes referents al testimoni de Remei Oliva, María García i Joana Pasqual en aquest segon capítol. Busqueu el tema o la idea principal a la que fan referència els aspectes de les tres mares.

Mares	Remei Oliva	María García	Joana Pasqual
	Argelers Sant Cebrià	Argelers Sant Cebrià	Argelers
	Sí, de cinc mesos	Sí	Sí
	Pa sec, llegums seques i bacallà salat.	Pa dur i bacallà sec per dinar i per sopar. Ranxo de lleties amb pedres i sorra.	No ho diu

	No tenien aigua potable, bevien aigua salada. Tenien trastorns intestinals greus. Plagues de polls i sarna.	Diarrees, polls de tota mida i sarna.	Dormien damunt de la sorra. Estava separada del seu home.
	Quan està bastant avançada en l'embaràs obren una maternitat i hi fa cap.	Va al pavelló abans d'anar a la Maternitat, semblava un somni.	Va al pavelló i coneix la senyora Elisabeth, per ella és com un àngel de la guarda.

3. Elisabeth Eidenbenz i la Maternitat

Foto: Tot Història Associació Cultural

1. L'origen de la Maternitat d'Elna és l'Associació d'Ajuda als Nens en Guerra, tal com s'apunta al començament del capítol.
 - a) A partir del que es diu en el capítol, expliqueu quines organitzacions i persones van estar implicades en la creació de la Maternitat d'Elna.
 - b) Quina era la ideologia del moviment de Pierre Cérésolle, segons el text del capítol?
 - c) En què consistia l'activitat del moviment de Pierre Cérésolle, segons el text?

2. Ordeneu cronològicament aquest fets esmentats en el capítol present:

A principis de 1938 els voluntaris suïssos, en estreta col·laboració amb els quàquers, van obrir nous menjadors per als infants a vuit ciutats catalanes, i diàriament repartien de 250 a 300 dinars entre tots els nens menors de set anys.	
El 24 d'abril de 1937 els quatre camions amb el nom propi – Pestalozz, Dunant, Wilson i Nansen- van arribar a Burjassot, València, carregats amb tres tones d'ajuda humanitària i voluntaris suïssos, entre els quals una mestra de vint-i-tres anys que es deia Elisabeth Eidenbenz.	
Però no va ser fins al 1932 que es va consolidar el Servei Civil Internacional com una organització amb estatuts legals	
L'Elisabeth Eidenbenz, amb la seva experiència com a voluntària en l'ajuda humanitària durant la Guerra Civil Espanyola, va organitzar un servei d'assistència per a les refugiades catalanes i espanyoles embarassades que estaven recloses en els camps de concentració francesos de la zona de Perpinyà.	
Els voluntaris del Cartell Suís d'Ajuda als Nens en Guerra van seguir l'evolució dels esdeveniments de la Guerra Civil Espanyola i, com tots els republicans vençuts, van quedar immersos en una riuada humana de l'èxode de l'any 1939.	
Davant l'allau de nens fora del seu lloc d'origen, instal·lats tots provisionalment a les seus de Burjassot i Barcelona, l'organització va posar en pràctica per primera vegada el sistema d'apadrinaments.	
A finals de 1936, les diferents associacions socials de Suïssa vinculades al SCI es van reunir amb Rodolfo Olgiati, aleshores secretari general del SCI, per organitzar accions d'ajuda humanitària a les víctimes de la Guerra Espanyola.	
El dia 4 de maig de 1937 van fer el primer de molts viatges de Burjassot a Madrid amb els quatre camions sempre carregats amb tota l'ajuda material que arribava de Suïssa i que, un cop a Burjassot, els voluntaris redistribuïen a la Zona de València i Madrid capital.	
A finals de 1937 encara va arribar un sisè vehicle, donatiu de l'Obra Suïssa Obrera i dels Samaritans Suïssos, que va servir per ajudar les colònies de nens de la zona de Catalunya.	
L'ajuda suïssa als nens de la guerra d'Espanya s'havia acabat amb l'esfondrament republicà.	

3. En aquest capítol es descriu l'estada a la Maternitat de les tres mares: Remei, Maria i Joana. Cerqueu la informació pertinent al capítol i ompliu els buits de la taula següent:

Mares	Remei Oliva	Maria Garcia	Joana Pasqual
Com descriuen la Maternitat?	Netedat, amabilitat, serenor i seguretat. Semblava un somni.		La casa era preciosa, neta.
On està la seva família mentre elles estan a la Maternitat?		El seu marit a un camp disciplinar, després marxa cap a Mèxic.	El seu marit metge estava a la campanya del cos de trens prop de Paris. Passava força estones a la Maternitat.
Alimentació dins la Maternitat	Molt menjar i bo. Dinar de Nadal i festes. Xocolata i pastes		Es menjava bé, per refer-se. Menjar fresc del mercat. Bons menús.
Problemes	Nostàlgia de la família. Notícia d'una nova guerra. Recluten als homes per anar a les mines.	Quan arriba a Veracruz el seu marit està amb una altra i està embarassada.	
Data de donar a llum	La nit del 4 de gener de 1940 a les 2.20h		24 de març de 1940
Nom de la criatura	Rubén		
Quant de temps estan a la Maternitat?	Torna al camp a finals de febrer. Un mes i mig.		Vuit mesos.

4. Feu una valoració del paper dels padrins suïssos. Quin tipus d'aportació van fer a la Maternitat d'Elna? Com valoreu aquesta aportació? Per què? Personalment, estaríeu en disposició de fer una aportació com la dels padrins suïssos de la Maternitat adreçada a gent d'un altre país encara que no us afectés directament?
5. Escolteu Elisabeth Eidenbenz al documental *Camp d'Argelers*, entre els minuts 52 i 53, en què valora el seu treball a la Maternitat d'Elna.
 - a) Quins són, segons ella mateixa, els principals assoliments de la Maternitat?
 - b) Quina valoració feu de la labor d'Elisabeth Eidenbenz a la Maternitat d'Elna, tenint en compte la valoració que en fa ella mateixa? Com definiríeu la seva tasca?
6. Feu el visionat d'«Elisabeth Eidenbenz, una vida de solidaritat», del programa de TV Signes del temps. Preneu notes del que s'hi diu d'Elisabeth Eidenbenz. Una vegada vista l'entrevista, escriviu-ne una breu biografia amb els fets més importants de la seva trajectòria vital.

4. La clausura de la Maternitat

1. Després de llegir el capítol, assenyaieu en què va influir l'actuació dels agents que apareixen a continuació en el tancament de la Maternitat, la Pasqua de 1944.
 - a- La Creu Roja Suïssa.
 - b- El govern francès de Vichy.
 - c- Rose Näf, responsable de la colònia infantil La Hille, de l'Arieja.
 - d- El govern suís.
 - e- La Wehrmacht alemanya.
 - f- La gendarmeria francesa
 - g- Elisabeth Eidenbenz
2. Què feien a la Maternitat per camuflar els nens jueus?
3. El diplomàtic de l'ONU Guy Eckstein, belga d'ascendència jueva nascut a la Maternitat, sentència amb una frase la filosofia d'Elisabeth Eidenbenz: «A vegades és necessari desobeir ordres per salvar vides». Redacteu un text argumentatiu en què exposeu raons a favor i en contra d'aquesta màxima, i la vostra conclusió personal, sempre tenint en compte l'actuació d'Eidenbenz.

4. Fixeu-vos en la carta de Pau Casals adreçada a Elisabeth Eidenbenz (Pàg.116) .
Llegiu-la i resoleu aquestes activitats:
 - a) Qui era Pau Casals? Elaboreu-ne una breu ressenya biogràfica amb els trets més rellevants de la seva trajectòria vital. Ha d'incloure la relació que va tenir amb la Maternitat a partir de les informacions que hi ha al llibre.
 - b) En grup, traduïu la carta al català (pàg. 116). Decidiu com us repartiu la feina de traducció i revisió de la traducció realitzada abans de posar-vos-hi.
 - c) Indiqueu per quines raons, al vostre parer, està escrita en castellà.
5. Pau Casals va popularitzar la versió més coneguda de la cançó tradicional catalana «El cant dels ocells», amb la qual iniciava els seus concerts a partir de 1939, en què va haver de marxar a l'exili.
 - a) Cerqueu el vídeo de la interpretació d'«El cant dels ocells» per Pau Casals i escolteu-lo. Expliqueu què us suggereix.
 - b) Esbrineu quina relació pot establir-se entre la cançó tradicional interpretada per Pau Casals i la Maternitat.

5. Els nens d'Elna

1. Busqueu en el text del capítol frases que defineixin el caràcter, el tipus de persones que van ser i que són els nens nascuts a la Maternitat, els nens d'Elna, com per exemple: «Tots són fills d'exiliats concebuts sobre les runes de la guerra, que van sobreviure a l'exili i a la Segona Guerra Mundial, i que han refet les seves vides de manera diferent».
2. Fixeu-vos en el testimoni dels nens nascuts a la Maternitat: Rubén Oliva, Felipe Sáez, Pere Pasqual, Sergi Barba, la nena d'Argelers i Raoul Rodríguez. Enumereu quins fets vitals tenen en comú.
3. «Nena d'Argelers» (Pàg. 139-143) recull el testimoni d'R.M, que no és una nena nascuda a la Maternitat, però va mantenir una relació especial amb Elisabeth Eidenbenz.
 - a) Expliqueu breument en què va consistir aquesta relació.
 - b) Expliqueu com i per què va produir-se el testimoni d'R.M.

Foto: Edicions Trabucaire

4. Conxita Vila és una mare de la Maternitat que té un perfil diferent de la majoria de mares que apareixen al llibre.
 - a) Amb quins trets la caracteritza Assumpta Montellà?
 - b) Esmenteu les diferències més remarcables entre Conxita Vila i la resta de mares de la Maternitat.
5. Raoul Rodríguez és un nen nascut a la Maternitat, que va criar-se a França. Resumiu el que pensa al voltant del tractament que França va dispensar als exiliats espanyols des de la retirada i durant tota la postguerra.
6. En general, quin és el sentiment dels nens d'Elna cap a E.E? Sentiu alguna cosa així per alguna persona que no siguin els vostres pares? Ells senten agraïment, afectuositat,...
7. L'autora del llibre, Assumpta Montellà, i Sergi Barba, un dels nens d'Elna, han facilitat el seu correu electrònic perquè us hi pugueu adreçar. Entre tot el grup, prepareu una llista de preguntes per entrevistar-los. Després redacteu un missatge de correu electrònic explicant-los qui sou i per què us hi adreceu. El missatge ha de tenir els elements indispensables d'aquest tipus de comunicació. En un arxiu de text, adjunt, feu-los arribar les preguntes de l'entrevista.

Sergi Barba: barba.serge@wanadoo.fr

Assumpta Montellà: puigmontella@gmail.com

Epíleg

1. Assumpta Montellà diu: «No és habitual trobar episodis d'un context bèl·lic que tinguin un final feliç, però la Maternitat d'Elna era l'excepció que confirmava la regla». Expliqueu el sentit d'aquesta afirmació un cop llegit l'epíleg.
2. Resumiu els procediments que Assumpta Montellà va emprar per arribar a descobrir la importància que la Maternitat d'Elna va tenir en el context de la guerra i l'exili a l'Europa de mitjans del segle XX.

Després de llegir

Foto: Núria Alba

1. **Pere Quart** escriu uns versos que prenen caràcter de document històric a *Saló de tardor* (1947). És al començament de la postguerra quan l'autor inicia una trajectòria de vint anys a l'exili. Llegiu el poema «**Corrandes d'exili**» de Pere Quart i feu les següents activitats:
 - a) Transcriviu les frases del poema que expressen estima del poeta per Catalunya.
 - b) Feu el mateix en relació a l'expressió d'enyorança.
 - c) Localitzeu ara les expressions que reflecteixen el sentiment que causa l'exili.
 - d) Expliqueu breument els punts en comú entre el que diu «Corrandes d'exili» i el testimoni de les persones que apareixen a *La Maternitat d'Elna*. Intenteu apuntar també alguna diferència.
 - e) «Corrandes d'exili» és un poema molt popular, que ha estat interpretat per diferents cantants. Cerqueu a Youtube les versions d'Ovidi Montllor, Lluís Llach i Sílvia Pérez Cruz i feu-ne l'audició a classe. Després comenteu-les a classe fent èmfasi en les diferències i semblances que tenen.

2. Joanjo Bosk canta «[Cançó per Elna](#)» a partir de la seva participació en un homenatge a Elisabeth Eidenbenz que va tenir lloc a la mateixa Maternitat el 2010.
 - a) Reproduïu el vídeo oficial de la cançó. Mentre l'escolteu, apunteu quines frases de la lletra de la cançó remetent a «Corrandes d'exili» i quines a *La Maternitat d'Elna* d'Assumpta Montellà. Després, poseu en comú les vostres anotacions.
 - b) Per escrit, feu una valoració personal de «Cançó per Elna» tenint en compte que es tracta d'una visió actual del que va passar mentre la Maternitat va estar en funcionament (1939-1944).
3. Elaboreu una il·lustració a partir del títol del llibre: La Maternitat d'Elna. Pot ser un cartell, una diapositiva digital, un cal·ligrama. Feu servir la tècnica que considereu oportuna, si cal amb l'assessorament del professorat de Visual i Plàstica, tenint en compte que amb les il·lustracions elaborades heu d'organitzar una exposició a l'aula o en algun lloc destacat del centre com ara la biblioteca, el vestíbul, un passadís...
4. Feu la visualització de l'[adaptació teatral](#) de *La Maternitat d'Elna* que va produir Projecte Galilei el 2008. Veureu que el mitjà teatral se serveix de recursos diferents dels que emprava la llengua escrita. Una vegada vista, resoleu aquestes qüestions:
 - a) Assenyaleu els elements que s'usen en la representació teatral per recrear la història que es narra a *La maternitat d'Elna*.
 - b) Assenyaleu en quines parts del text de *La Maternitat d'Elna* es basa l'adaptació teatral i quins elements de la representació teatral no apareixen al llibre.
5. Assumpta Montellà organitza visites guiades a diferents espais de la memòria relacionats amb els seus llibres. Visiteu el seu blog [Sentiments a flor de pell](#), llegiu la informació sobre aquestes sortides i responeu aquestes preguntes:
 - a) Quines són les rutes principals que es proposen al blog? Amb quin llibre es relaciona cada una?
 - b) Si voleu concretar una visita amb l'autora del llibre, com ho heu de fer?
 - c) Quan es fan les excursions a Argelers? Per què?
 - d) Ubiqueu aquestes rutes en el mapa digital que heu creat a Els meus mapes de Google Maps tot indicant-ne els punts principals de cada ruta.

6. Hi ha altres espais de memòria relacionats amb l'exili provocat per la Guerra Civil Espanyola, lògicament al voltant de la frontera francoespanyola: el Museu Memorial de l'Exili, la tomba d'Antonio Machado al cementiri de Cotlliure, la ruta Walter Benjamin a Portbou., entre altres.
 - a) Cerqueu informació sobre el Museu Memorial de l'Exili i elaboreu-ne un informe dels continguts i serveis que ofereix aquesta instal·lació cultural.
 - b) Identifiqueu qui van ser Antonio Machado i Walter Benjamin i les circumstàncies de la seva mort. Establiu-ne semblances.
 - c) Ubiqueu aquests tres punts d'interès en el mapa digital que heu creat a Els meus mapes de Google Maps.
 - d) Quins altres espais de frontera i exili ha estat registrats com a espais de memòria. Enumereu-los consultant la pàgina de la [Xarxa d'Espais de Memòria de Catalunya](#).
7. Dels fills d'Elna que trobem al llibre, escolliu-ne un i feu-ne la línia del temps digital mitjançant l'aplicació [timetoast](#). Després compartiu-la en algun espai virtual de la classe o del centre.
8. En grup, porteu a terme el projecte d'elaboració d'una auca de la Maternitat d'Elna seguint el fil narratiu del llibre d'Assumpta Montellà. Per desenvolupar-lo, seguiu aquests passos.
 - a) Consulteu què és una auca a [rodolins.cat](#).
 - b) Repartiu-vos les diferents tasques: suport, estructura i contingut de les vinyetes, elaboració de les il·lustracions o cerca d'imatges, redacció dels rodolins.
 - c) Porteu a terme l'elaboració.
 - d) Reviseu els resultats.
 - e) Publiqueu la vostra auca.
9. Entreu al fòrum «Boli» de [Què llegeixes?](#) Registreu-vos-hi per poder publicar-hi i feu una recomanació sobre *La Maternitat d'Elna*. Compartiu aquesta recomanació a l'espai virtual de classe o del centre.
10. Convertiu-vos en *booktubers* i a partir de la recomanació escrita que heu fet per a *Què llegeixes?* a la pregunta anterior, elaboreu un vídeo amb la recomanació de *La Maternitat d'Elna*. Abans, feu-vos una idea del que són els *booktubers* veient el

reportatge «**Què són els “booktubers”?**» del programa *Generació Digital*. L'objectiu és compartir el vídeo a la xarxa.

- 11.** Ara ja només us queda crear el tràiler del llibre com si fóssiu l'editorial i volguéssiu donar-lo a conèixer a la xarxa. Abans de començar, feu un cop d'ull a booktrailer.cat. Animeu-vos i participeu en el concurs!
- 12.** Poseu en comú quins valors heu après després d'haver llegit l'obra. Feu-ne una llista a partir d'aportacions orals de tot el grup i discutiu l'enfocament que en proporciona el llibre.

ANNEX

Annex 1: El retrat: descriure persones

Descriure una persona és explicar com és el seu **aspecte físic**, com va vestida, com és la seva manera de ser, el seu **caràcter**, quins són els seus gustos, quines coses fa, a què es dedica, quin estat d'ànim té...

Passos a seguir

1. Observeu amb atenció i seleccioneu detalls importants: alçada; pes: cabell: color, mida i forma; forma i expressió de la cara; detalls identificadors; vestimenta...
2. Tingueu en compte: caràcter, gustos, aficions...
3. Ordeneu la informació segons us convingui: del general al particular, o bé de dalt a baix, o bé de la descripció física a la psicològica.
4. Redacteu la descripció.
5. Reviseu el que heu escrit i feu les esmenes ortogràfiques i de redactat oportunes.

Recursos expressius

Aspecte físic

Barba: arrissada, blanca, castanya, curta, esclarissada, espessa, florida, gris, llarga, negra, poblada, serrada, suau.

Boca: carnosa, desdentegada, estreta, grossa petita, riallera, torta; de calaixera, de pinyó, de pallasso.

Braços: curts, forçuts, forts, gruixuts, llargs, musculars, peluts, prims.

Cabell: abundant, arrissat, blanc, brut, castany, curt, embullat, eriçat, escabellat, esclarissat, fort, fosc, gris, greixós, llarg, llis, moreno, negre, ondulat, pèl-roig, pentinat, rapats, rinxolats, ros, sec, tenyit.

Cames: arquejades, curtes, fortes, grosses, gruixudes, llargues, ossudes, peludes, primes, rectes, tortes.

Cara: arrugada, bonica, dolça, esgrogueïda, fina, fresca, galtuda, llarga, lletja, lluent, morena, pàl·lida, peluda, pigada, prima, rodona, rosada, serena, suau, xuclada; de bon any, de pa de ral, de pocs amics, de pomes agres.

Celles: altes, amples, arquejades, baixes, dibuixades, espesses, estretes, fines, gruixudes, inclinades, juntes, llargues, negres, obliqües, poblades, rectes, retocades.

Coll: allargat, arrugat, curt, estirat, estret, gros, gruixut, llarg, llis; de cigne, de girafa, d'ànec.

Cos: atlètic, blanc, bru, corbat, corpulent, escanyolit, escarransit, escultural, estirat, estret, esvelt, feble, fort, geperut, gras, gros, jove, malformat, musculós, nyicris, obès, pelut, prim, proporcionat, quadrat, rabassut, rodanxó.

Dents: arrenclerades, blanques, desiguals, groguenques, lluentes, tortes; de conill.

Espatlles: amples, caigudes, estretes, fortes, musculoses.

Estatura: alta, baixa, mitjana; ser un tap de bassa.

Galtes: eixutes, enceses, enfonsades, grassonetes, pàl·lides, pigades, plenes, rosades, sortints, suaus, toves. Vermelles, xuclades.

Llavis: carnosos, esblanqueïts, estrets, fins, goluts, grossos, gruixuts, molsuts, prims.

Mans: aspres, blanques, curtes, delicades, fines, grans, grosses, llargues, molsudes, ossudes, petites.

Nas: aguilenc, ample, allargassat, arromangat, fix, gros, llarg, petit, recte, tort, xato; de lloro, de ganxo, de pebrot, de pam.

Orelles: allargassades, arrodonides, enganxades, grosses, petites, punxegudes; d'elefant, de conill, de pàmpol.

Pestanyes: arrissades, clares, curtes, espesses, llargues, negres, pintades, postisses.

Ulls: allargats, ametllats, blaus, castanys, grisos, grossos, lleganyosos, marrons, negres, oberts, petits, plorosos, rodons, sortits, verds, xinesos.

Vestit: ajustat, arrugat, cridaner, deixat, descurat, discret, elegant, folgat, lleig, maco, sensible, sofisticat.

Mirada

Absent, alegre, amable, apagada, baixa, bellugadissa, brillant, cansada, concentrada, desperta, dolça, dura, ensopida, entelada, esbiaixada, expressiva, felina, franca, fugitiva, intensa, intel·ligent, llagrimosa, maliciosa, morta, nerviosa, opaca, profunda, somiadora, serena, tendra, trista, tèrbola, vidriosa, viva

Trets psíquics

Agosarat, agradable, agressiu, alegre, amable, antipàtic, avorrit, babau, bellugadís, beneit, bo, callat, content, covard, cregut, decidit, deixat, desagradable, desendreçat, desgraciat, dinàmic, divertit, dolç, dolent, eixerit, eixut, elegant, endreçat, enze, esportista, esquerp, ferm, gandul, generós, humil, ignorant, interessant, llest, madur, modest, nerviós, orgullós, pacífic, pansit,

paparra, pesat, quiet, presumit, plom, reiteratiu, rialler, ruc, sòmines, sa , savi, sec, senzill, seriós, simpàtic, tanoca, tímid, tranquil, treballador, trist, xerraire, ximple.

Comparacions i exageracions

Més callat que un mort, no veure-hi més enllà, no saber ni la A, no obrir la boca, sortir-se amb la seva, treure foc pels queixals, tenir pardalets al cap, tenir mandra, tenir la mà trencada, tenir més anys que Matusalem, tremolar com la fulla de l'arbre, ser un setciències, ser curt de gambals, ser un bala perduda, xerrar pels descosits, estar més boig que una cabra, ser una mosca morta, ser un ros de mal pèl, ser un llepafils, ser un somiatruites, dormir a la palla, donar la llauna, estar carregat de romanços, net com una patena, pelut com un ós, pesat com el plom, rodó com una bola, prim com un fideu, ros com un fil d'or, tossut com un ase, més vell que l'anar a peu, xerraire com una cotorra, fidel com un gos, fort com un roure, llarg com un dia sense pa, lleig com el pegat, més llest que un llamp, lleuger com una ploma.

Exemples

Davant del mirall va veure's amb la noia llisa i lluent de cabells molls i degotants que encara tenia gravada. Es va mirar com si no conegués la cara rodona, les dues arrugues fent autovia a través del front, els ulls negres fitant. Era molt més gran que la noia de l'anunci, però es veia atractiva, el cos delimitava bé les formes, els cabells castanys i llisos haurien pogut ser més bonics, però sobretot, li hauria lluït molt el conjunt si s'hagués pogut estirar un pamet amunt. Va palpar-se novament el pit esquerre, va pentinar-se, i al final va treure una ampolla de perfum que tenia arraconada des de feia mesos.

Maria Barbal. *Ulleres de sol*

Alçada: 1 metre 74. Acceptant la classificació de Retzius, el meu crani tendeix notòriament a la braquicefàlia. Sóc un cap curt i afegiré que sóc un cap gros. El meu cap està abundantment poblat de cabells. M'hauria estat absolutament indiferent no tenir-ne, però estic predestinat, segons una profecia formulada per un perruquer del carrer Cavallers a la meva mare, quan jo era petit, a tenir cabells tota la vida. Fins a la mort, doncs, tindrè cabells, i això haurà estat, per als meus progenitors, principalment un pretext d'orgull i de satisfacció positiu. És poca cosa, si voleu, però sempre cal més d'aconterar-se amb el que hom té. No tinc pas un front espaiós, enorme, fugitiu, suggeridor (hipotètic) d'una poderosa intel·ligència, segons els tòpics de la novel·lística. Tinc un front normal, dret i vertical al pla de terra. Els meus cabells no són completament rossos ni acusadament negres. Són un entremig. La forma del nas, me la vaig,

però, destruir jo mateix, en una població de la costa de llevant on anàvem a estiuejar, un any per la festa major, jugant a l'arbre de la cucanya [...].

Sota les celles poblades i les pestanyes desproveïdes de llargada, de corba romàntica i de caient fascinator, els ulls, petits, tancats dins d'una incisió d'escletxa de guardiola, tenen una certa vivacitat, molta mobilitat, i són -segons m'han dit- molt impressionables, tant a la visió exterior com als reflexos interns. Són uns ulls sense educació i sense hipocresia, que em traeixen, sembla, a cada moment. Aquest defecte dels meus ulls és característic de les meves faccions, extremament mòbils -d'una mobilitat tan acusada que sempre que algun amic dibuixant m'ha volgut fer un retrat de cara ho ha hagut de deixar córrer ràpidament.

Josep Pla. *El quadern gris*